

# HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.  
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.  
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.  
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

## OUDE EN NIEUWE GESTALTEN DER PERSOONLIJKHEID

Als U het goed vindt, zullen we het vanmorgen hebben over het begrip *persoonlijkheid*.

Eerst even een begripsbepaling:

Persoonlijkheid is de som van de eigenschappen die een persoon maken tot de typische mens die hij is, of althans schijnt te zijn. Zulk een persoonlijkheid leeft om de mogelijkheden die in hem aanwezig zijn te verwirkelijken, tot voltooiing te brengen. Deze mogelijkheden liggen in de kern van ons wezen besloten.

Zij vormen ook het doel van ons leven.

Die kern hebben we met onze geboorte meegekregen en daarin is alles aanwezig wat we kunnen worden en wat we van ons leven kunnen maken. Ieder levend wezen, mens, dier en plant, maar ook een wolk, een rotsgebergte, aarde en zon bestaan door het vermogen datgene te worden wat ze moeten zijn. Dit klinkt misschien een beetje geleerd, maar het is heel eenvoudig.

Uit een kippe-ei moet een kip komen, uit een eikel een eikeboom, als hij maar tijd van leven heeft, uit een zwane-ei een zwaan. U kent allemaal het sprookje van Andersen over het lelijke jonge eendje dat toch een zwaan werd al was het geboren in een eendenest.

Maar die ontwikkeling staat aan veel gevaren bloot, milieu, wederwaardigheden, voorspoed en tegenspoed en tenslotte onvoldoende innerlijke kracht.

In het dagelijks verkeer staan we voortdurend tegenover andere persoonlijkheden.

Al gauw vinden we iemand een „type”, dat is dan een persoon met zijn *eigen* aard, een beetje of een beetje héél anders dan wijzelf.

Want we zijn al gauw geneigd onszelf als maatstaf te nemen: *wij* zijn de normalen, de ander is het type.

Ik denk dat levenskunst o.a. daarin bestaat dat we moeten proberen, door te dringen tot ons eigen, maar vooral tot elkanders diepere wezen, het onbewuste, waaruit ten slotte onze eigenaardigheden, onze geesteshouding, onze remmen en gebondenheden, kortom onze persoonlijkheid, voortkomen. Alleen daardoor zijn we in staat elkander als mens te benaderen en in goede verstandhouding te leven.

Hierop dient ook onze eerbied voor elkanders geloofs- maar ook ongeloofsovertuiging te berusten.

Wanneer we iemand een *karakter* noemen, bedoelen we daarmee: een sterke persoonlijkheid met uitgesproken overtuigingen en die daar voor opkomt, ook wel iemand van wie invloed op anderen uitgaat. In het negatieve kan er dan ook sprake zijn van een eigengereid, koppig halsstarrig persoon.

Sterke persoonlijkheden stoten elkaar dikwijls af, omdat er maar één kapitein op het schip kan zijn. Er is veel mensenkennis en verdraagzaamheid voor nodig, elkanders hebbelikheden met een glimlach te aanvaarden.

De persoonlijkheden zitten ingekapseld in hun eigen dogmatiek en ik-belangen. Als individuen en volken of hun regeringen wat minder vaak *Ik* zeiden, zou het een heel stuk beter gaan. De mooiste eigenschap van een sterke persoonlijkheid lijkt mij dan ook, dat hij zijn *Ik* niet opdringt.

Als U van lezen houdt, dan hebt U natuurlijk allang ontdekt, dat de letterkunde een van de rijkste bronnen is om persoonlijkheden te leren kennen. En het interessantste bij zulke ontdekkingen is dat in een roman van bijv. 1900 personen voorkomen die in een boek van 1950 ondenkbaar zijn en omgekeerd.

Neem bijv. Eline Vere van Louis Couperus, geschreven in 1889. Het staat wel vast, dat geen enkel hedendaags meisje vriendin met dit weë hysterische schepseltje zou willen zijn, en geen enkele jonge man haar zou willen trouwen. Stel daar Bordewijks „*karakter*” of zijn verhaal van een H.B.S., Bint tegenover, keiharde karakters die de jeugd van vandaag boeiend en machtig, meesterlijk of mieters vindt, om even hun terminologie te gebruiken.

Het staat vast, dat onze jongeren door Eline Vere of de een of andere historische roman van mevrouw Bosboom Toussaint van de letterkunde worden afgeschrikt, maar door boeken als *Karakter*, of *Schuim* en *As* van Slauerhoff een blijvende verbintenis met de letterkunde aangaan.

Hoe dat komt? — Wel, de zogenaamde geest des tijds spreekt hier een hartig woordje

een uitzending voor de vara-microfoon van zondag 13 augustus 1961

mee; persoonlijkheden krijgen de gestalte van hun tijd. *Iedereen is Kind* van zijn tijd. Wat zagen we omstreeks 1880?

Plotseling bij enkele jongeren een sterk opkomen van het zelf bewustzijn: van hun persoonlijkheid.

De voorafgaande 19e eeuw had zich daar niet druk over gemaakt. Maar wanneer die 18 jarige Jacques Perk zegt:

„De duizend die zichzelf nooit wezen konden, bezitten saâm één waarheid die hen bindt. Hun is 't geloof dat spreekt uit duizend monden. Maar wie wat menselijk waar is zelf ontgint voelt zich aan zich door zich alleen gebonden en weet dat hij voor zich slechts waarheid vindt.”

dan begrijpt hij dat we elkaar niet moeten napraten, niet gemakkelijk en onnadenkend ja en amen zeggen tegen geijkte stellingen en dogma's, op welk gebied dan ook, maar dat we zelf en zelfstandig moeten onderzoeken en oordelen en het voor ons meest geëigende kiezen. De zelfstandige keuze, daar gaat het om, die vormt de persoonlijkheid, zoals de grote humanisten Erasmus en Morus dat begrepen.

En Goethe wist ook wel dat het hoogste goed voor de Kinderen der aarde immers de persoonlijkheid is.

In de dichtkunst van die jaren wemelt het van getuigenissen omtrent een hooggestemd zelf-bewustzijn, voortkomend uit een krachtige, het leven-aanvaardende en levenwekkende persoonlijkheid.

Ik durf hier nauwelijks meer aan te komen met de beroemde regel van Kloos „Ik ben een god in 't diepst van mijn gedachten, omdat die al zo vaak is aangehaald”. Maar ook andere dichters van die jaren spreken een niet mis te verstane taal:

Wanneer Albert Verwey zegt:

Ziel van mijn ziel, leven dat in mij woont.  
Veelnamige mysterie, die ik noem mijn zelf, mijn Ik, mijn wezen. U roep ik aan, opdat Gij spreke en van mijn lippen drijv' lente van zang, die over de aard zal gaan en ik thans niet mijn', maar Uwe woorden schrijf

dan kan ieder begrijpen, dat de dichter een kracht in zichzelf heeft ontdekt, een schepend, persoonlijk leven, dat hem in staat stelt te getuigen van essentiële dingen die onder de oppervlakte liggen en dat hij ook anderen daarvan kan meedelen, zodat er een „lente van zang over de aard zal gaan”, die iedereen een beetje gelukkiger kan maken. Zo schreef Herman Gorter in zijn Mei:

een mens is als een piano, zo dood, maar besnaard. Nu eens rilt één snaar, dan de ander, naar den aard van elk geluid buiten, soms tegelijk heel veel

Gorter was het ook die het verst ging in deze persoonlijkheidsverheerlijking, wanneer hij in het gedicht Mei Balder de woorden in de mond legt:

Nooit kan dit zijn, Mei, dat ik een ander hore. Ik, Balder, aan een ander, zie, ik ben blind. 'k Zie nooit iets dan mijzelf, niet U, mijn Kind

Mei had hem haar liefde aangeboden, maar hij moest weigeren deze te aanvaarden.

Wie zijn eigen ziel is, is zich zelf genoeg

Ik ben mijn ziel, .....

— — — — — zij alleen is

Zij leeft door eigene ontvangenis.

Hier heeft de persoonlijkheid haar ijs-koude

hoogtepunt bereikt, waar geen medemens haar meer volgen kan. Hier dreigt zij onder te gaan aan haar eigen hoogmoedig Ik!

Gorter vergeet hier het woord van zijn grote leermeester Spinoza:

Voor de mens is niets belangrijker dan de mens

Maar weldra zou hij het zich weer herinneren, als hij zich in de armen stort van het Socialisme.

De volgende jaren treden een aantal dichters op, directe afstammelingen van de beweging van '80, een Boutens, een Roland Holst die vanuit een hoog en eigenlijk erg eenzaam persoonlijkheidsbesef werken.

Maar dan verschijnt, in 1916, midden in de Eerste Wereldoorlog, een dun boekje verzen, *De Wandelaar* getiteld en geschreven door *Martinus Nyhoff*. En daar klinkt dan opeens een heel andere toon. De persoonlijkheid voelt zich niet meer zo zeker. Er ontstaat twijfel aan de kracht van haar uitstralende invloeden.

Nyhoffs *Wandelaar* voelt zich een stille man, waar God mee speelt en die het leven als een waanzin ziet. Er stroomt geen bloed meer door zijn dode handen. Stil heeft zijn hart de daden sterven laten.

Bijna naïef-kinderlijk doet die ik-vergoding van een Perk en een Kloos aan, als we regels lezen als deze:

We moeten met de brand der wereld verbranden.

Leven moet ondergaan naar 't God geviel

De brede vleugels van een mensenziel

vliegen zich stuk tegen de harde wanden.

Hier openbaart zich voor het eerst een nieuwe gestalte van de persoonlijkheid, een die niet zo hoog van de toren blaast, omdat zij heeft begrepen dat het niet allemaal goud is wat er blinkt.

Ook bij J. C. Bloem vinden wij zulk een zacht schrijnende wanhoop, die bij hem tot een wijze en ontroerende gelatenheid wordt, een bijna negatieve persoonlijkheid ontstaat, die niet meer op verovering uitgaat, maar stil aanvaardt.

Als hij de grote steden voor zich ziet met hun mensenmassa's schrijft hij:

En ik beken mij een van deze mensen  
van dit geslacht dat doolt en licht en lijdt  
geknot, vernederd in zijn liefste wensen.  
en toch zo brandende van zaligheid.

**W**anneer men mag stellen, dat levensmoed, d.i. Durf te leven, karakteristiek is voor een sterke persoonlijkheid, dan spreekt de dichter zich in de volgende regels toch wel heel anders uit dan van een sterke persoonlijkheid verwacht wordt:

Levensmoed? Dit dagelijkse derven  
met drogredenen aanvaardbaar maken.

Eindloos dulden — en de ziel blijft haken  
naar haar stromen en haar grondgebied  
Levensmoed? 't Is: Niet te durven sterven  
Anders niet.

Elders lezen we: „ik heb van 't leven niets verwacht, geluk is nu eenmaal niet te achterhalen. Wat geeft het? In de koude voorjaarsnacht zingen de onsterfelijke nachtegalen”. (En dit is dan het enige lichtpunt.)

Het hart is maar een vod,  
het wordt nog niet eens verkwist  
en langzaam verwordt het tot  
bezit van een grijze mist.

iDit alles wijst op een verzwakking een ter-  
rugkrabbelen, een aanvaarden van tekorten  
en tekortkomingen zonder het actieve verzet  
en het staan voor een overtuiging.

Natuurlijk is met deze paar citaten de be-  
tekenis van Nyhoff en Bloem niet afgehan-  
deld. Maar daar gaat het hier niet om, zij  
dienen alleen als tekenen aan de wand.  
Nog eenmaal zou het persoonlijkheidsbesef  
heftig oplaaien en wel bij de mannen van  
het tijdschrift Forum (1930), ter Braak, du  
Perron en Marsman.

Voorals Marsman vloog in zijn Ik-verheer-  
lijking nog stukken boven Kloos uit. Mars-  
man was een adelaar, zeg maar de laatste  
adelaar van onze twintigste-eeuwse dicht-  
kunst tot op heden. Zijn vitalisme, levens-  
drift, zijn ventisme, „vent”, kerel-zijn, had  
een bijna tastbare verbondenheid met het  
helemaal,

Hij schreed  
en ruimte was hem soepel kleed  
aan 't koele lijf.  
de gladde luchten spatten uit elkander  
en rode sterren walmden al hun wonder  
in wankelende nacht.  
Hij stond  
atoom en kosmos beide  
en heersend was in erten greep  
over de wervelwind der elementen  
d'ivoren glimlach van de stille knaap

Maar misschien had Bloem gelijk, toen hij  
zei, dat dit alles maar een houding was, die  
Marsman zich zelf gaf om de angst voor de  
dood en voor het leven, de angst voor de  
wanhoop en de redeloosheid, te camoufleren.  
Met het hemelhoog juichen was het in elk  
geval gedaan.

En sedert zijn de onzekerheden, de angsten  
niet meer van de lucht geweest.

Angst voor de dood, wanhoop, walg, cultuur-  
pessimisme nemen een steeds groter plaats  
in. De dies irae nadert en hij „die bij ster-  
ren sliep (en 't haar der ruimten droeg)”  
voelt, dat geen God of mens hem meer be-  
trekt in een beziel verband en hoe de  
walg hen naar de keel klimt.

Meer en meer zien we de positieve persoon-  
lijkheid aangevreten door twijfel en wan-  
hoop. Maar als de Tweede Wereldoorlog met  
zijn nameloze verschrikkingen achter de rug  
is, staat er toch weer een generatie van  
jonge dichters en prozaïsten op. Hun per-  
soonlijkheid openbaart zich vooral in een  
taalgebruik dat volkomen afwijkt van het  
normale en traditionele, hetgeen ons echter  
nog niet het recht geeft te betwijfelen, dat  
ook zij trachten de diepste bewogenheden  
tot uiting te brengen, al kan niet worden  
ontkend, dat die bewogenheden heel weinig  
hemelbestormend zijn. Een klein beetje le-  
vensvreugde kan er niet meer af.

Een uitzondering maak ik graag voor de  
grootste persoonlijkheid van deze tijd, de  
dichter Lucebert. Erger is, dat in hun romans  
meestal zwakkelingen, geestelijk ontwortel-  
den en negatieve krachten voorkomen.  
Voor mensen die niet onverschillig staan te-  
genover uitingen van hedendaagse kunst,  
is het een belangwekkende, maar verwar-  
rende tijd.

Ieder weet, dat kunst iets levends is, zo  
levend als het leven zelf, waarvan zij de  
quintessens is, maar dat zij juist daarom  
ook zich altijd vernieuwen moet, wil zij als  
kunst van haar tijd blijven bestaan.

Wat wij in de kunst van vroeger, de klassie-  
ke bijv. zullen blijven waarderen, dat zijn  
twee dingen:

de mens met zijn gevoelens en overtuigingen  
en de vorm waarin hij die tot uiting bracht.  
Maar zowel de mens als de vorm veranderen  
hun gezicht.

Wat de vorm betreft: vormen verstarren en  
verouderen per se, dit ligt reeds in het woord  
vorm: gevormdheid, vast-geworden zijn op-  
gesloten.

Wat de inhoud betreft, die is altijd en overal  
ter wereld dezelfde gebleven: de *Mens*.

De mens met al zijn mogelijkheden, in zijn  
verhouding tot de Godsidee, tot de natuur,  
tot zijn medemens, tot het sociale leven om  
hem heen. Maar het is wel duidelijk, dat zich  
binnen die verhoudingen in de loop der tijden  
grote veranderingen hebben voorgedaan.

Omdat de kunstenaar zich het eerst en het  
sterkst van die veranderingen bewust wordt,  
zal hij ook de eerste zijn die daaraan uiting  
geeft in nieuwe vormen, die z.i. bij de ver-  
anderde situatie passen.

In een tijd van snelle, felle en revolutio-  
naire veranderingen, zoals wij thans beleven,  
wordt de tegenstelling tussen oude, ver-  
trouwde vormen en de nieuwe heel groot en  
staan velen of verbaasd of met tegenzin  
te kijken naar de uitbundigheden die heden-  
daagse kunstenaars ons opdringen.

Men mag daarbij niet uitgaan van de mening  
dat die wilde nijldige jongens zo mal doen om  
de burger op de kans te krijgen. We moeten  
beginnen met te geloven (ja, het is een kwes-  
tie van geloof) dat zij niet anders kunnen,  
dat zij zo moeten. We behoren ernstig ons  
best te doen het kaf van het koren te on-  
derscheiden. Natuurlijk kunnen we daarbij  
de oude normen niet meer gebruiken. We  
dienen andere maatstaven aan te leggen,  
maatstaven die in de nieuwe uitingsmiddelen  
liggen opgesloten.

We zullen het wel allemaal met elkander  
eens zijn, dat het bezit van een sterke en  
gezonde, d.i. evenwichtige persoonlijkheid  
ons beste geestelijke goed is.

Zij geeft ons de geestelijke weerbaarheid  
die ons in staat stelt de strijd om het bestaan  
op hoog peil te strijden, zwart van wit te  
onderscheiden en ons niet door valse leuzen  
en die machtige eisen van de tijd op een  
dwaalspoor te laten brengen of ons over te  
geven aan negatieve ondergangsstemmingen.  
In het proza en de poëzie van onze dagen  
komt een soort persoonlijkheid naar voren,  
die het woordje *neen* in haar blazen ge-  
schreven schijnt te hebben. Zij mist zelfver-  
trouwen en zegt bijv.:

Er is geen ladder die ik beklim  
geen vleugels die ik vertrouw  
ik lig verticaal op de grond  
kleine God met twee gezichten van  
gekneet brooddeeg.

Of wel:

in het puin van twintig eeuwen cultuur  
spelen wij moe  
boogie woogie  
met atomische spijkers vol geronnen bloed  
en lekken onze eigen wonden.

Oude en nieuwe gestalten van de persoon-  
lijkheid hebben zich aan ons gepresenteerd,  
Sterke en zwakke, zekere en onzekere!

Aan U de keuze,  
voor een gezonde toekomst!

A. SAALBORN.

## OPVOEDER EN PSYCHOLOOG

De spanning tussen Oost en West zal in de komende weken een hoogtepunt bereiken; in Algiers, Tunis en Angola ratelen de machinegeweren; miljoenen mensen lijden honger; het aantal verkeersongevallen neemt schrikbarende vormen aan. Dat zijn de berichten, die dagelijks en in talloze variaties, door middel van krant, radio en televisie op ons afkomen. Het ziet er vaak naar uit, alsof chaos het enige kenmerk van het leven is.

Toch leven wij nog steeds. Wij bouwen op wat door de natuur of oorlog vernield werd; onze hulpacties aan de mensen in de onderontwikkelde gebieden beginnen op gang te komen; nationaal en internationaal werken wij aan een meer veiligheid biedend stelsel van verkeersregels; ondanks alles blijven wij ons inspannen voor een Verenigd Europa er op basis van menselijkheid Verenigde Naties.

Wie zich niet door een deel van de werkelijkheid laat verblinden ontdekt dat chaos en vernietiging slechts één zijde van de medaille uitmaken. Aan de andere kant vinden we een uitgebreid scala van constructieve krachten en nieuwe mogelijkheden, en het is de mens, die moet kiezen voor de ene of voor de andere kant.

Dit betekent niet dat wij, wanneer wij alle zeilen bijzetten en gebruik maken van nieuwe mogelijkheden op de duur de vernietigende krachten voor goed en volledig zullen kunnen uitbannen. Aan een hemel op aarde is het moeilijk, ja onmogelijk te geloven. Maar het betekent evenmin, dat ons niets anders overblijft dan het leven in moedeloze berusting over ons te laten komen. Wij zullen de gespletenheid van het leven als werkelijkheid en uitgangspunt hebben te aanvaarden. In het hachelijk avontuur, dat wij leven noemen, staan wij niet ongewapend. Wij staan daarin met tal van vermogens, ook het vermogen om menselijkheid te ont-plooien. Met tot niets verplichtende beschouwingen over het leed in de wereld komen we er niet. Het gaat om de persoonlijke houding van ieder van ons tegenover de chaos.

Er worden beslissingen van ons gevraagd.

Ik meen dit getuigenis nodig te hebben voor mijn nu volgend betoog, waarin enkele opmerkingen zullen voorkomen over de taak van opvoeder en psycholoog en de grenzen, die zij in acht hebben te nemen.

Het is begrijpelijk dat de mens de opvoeding van zijn kinderen door alle tijden heen als een zeer belangrijke zaak heeft beschouwd. Niet alleen omdat de mens bij zijn geboorte zo'n hulpeloos wezen is, maar ook omdat hij vele jaren daarna van zijn opvoeder afhankelijk blijft. Opvoeding, heeft een Nederlands paedagoog eens gezegd, behoeft niet beredeneerd te worden; zij is een natuurnoodzakelijkheid. Negatieve opvoeding is de onnatuurlijkheid zelve. Daarom vinden we het de meest gewone zaak om te zorgen voor goede voeding en kleding en het kind te beschermen tegen allerlei gevaren, die zijn lichamelijk welzijn bedreigen. Opvoeding is, vooral in de eerste jaren van de opvoeding, in belangrijke mate lichame-

lijke verzorging. Het duurt echter niet lang of andere aspecten van de opvoeding vragen aandacht. De sociale en intellectuele vorming beginnen zich op te dringen. De kleuter gaat met leeftijdsgenootjes spelen, de zesjarige sturen we naar de lagere school en de puber stellen we in de gelegenheid zich op zijn a.s. beroep te gaan voorbereiden. Zo bereikt het kind langzamerhand het stadium van lichamelijke, sociale en financieel-economische zelfstandigheid en onafhankelijkheid. Want dat is alle tijden door als fundamentele functie van de mens gezien: zijn kinderen te leiden naar zelfstandigheid.

Toch omvat opvoeding meer dan lichamelijke verzorging, sociale vorming en beroepsopleiding, niet alleen in theorie, maar ook in de praktijk. Wanneer de jonge moeder met een van liefde stralend gezicht over de wieg van haar baby gebogen staat is zij op unieke wijze begonnen haar kind iets bij te brengen van menselijke verbondenheid. Zij gaat daar mee door wanneer de kleuter straks met bestraand gezicht bij haar komt om te klagen over de onheuse bejegeningen die hij van leeftijdsgenootjes heeft ondervonden. Zij zal hem troosten en hem begrip proberen bij te brengen voor de mogelijkheid om opnieuw met het vriendje tot een goede verstandhouding te komen, ondanks vroegere teleurstellende ervaringen. Langzamerhand zal ze daarbij ook zekere eisen aan haar eigen kind gaan stellen.

Zo gaat het met betrekking tot het snoepen uit de suikerpot, het onwaarheid spreken, het afmaken van taak, het opruimen van het speelgoed en-zo-voorts.

De mens immers is meer dan het dier. Hij kan er, zelfs op straffe van ondergang, niet mee volstaan om te leven op zijn driften en instincten en voorbij te gaan aan vragen van waar en onwaar, van goed en van kwaad. Zijn menselijke situatie van oordelend en waarderend wezen, verdraagt zich niet met de rol van neutrale toeschouwer. In de opvoedingsfase zullen we het onderscheidend vermogen, dat in aanleg in ieder mens aanwezig is, tot ontwikkeling dienen te brengen en langzamerhand van het kind gaan eisen, dat hij daarmee in zijn persoonlijk en maatschappelijk leven gaat manipuleren. Ook dat is een aspect van de opvoeding, al verdwijnt het wel eens uit de gezichtskring, door onmacht van de opvoeder of verkeerde interpretatie van psychologische inzichten.

Zo zijn we aangekomen bij de psycholoog, die in betrekkelijk korte tijd een belangrijke plaats heeft veroverd op het terrein van de opvoeding. Zijn grote verdienste is het dat hij de opvoeder inzicht heeft verschaft in de eigen aard en mogelijkheden van het kind in zijn verschillende leeftijdsfasen.

In vroeger eeuwen maakte men vaak de fout door in het kind niet meer te zien dan een verkleinde uitgave van de volwassen mens. Zo diep zat deze opvatting in het denken verankerd, dat het heel lang heeft geduurd voor schilders kinderkopjes konden tekenen in plaats van lichamelijk achterge-

bleven oudemannetjes. De wereld van de paedagogiek maakte daarop geen uitzondering. Pas in de achttiende eeuw ontdekt men, dat het kind een wezen met een geheel eigen aard is. Rousseau schrijft dan zijn beroemd geworden Emile, waarin hij het leven van het kind in verschillende leeftijdsfasen indeelt en een paedagogische benadering ontwerpt voor ieder van die fasen. In de negentiende eeuw verschijnt de psychologie als zelfstandige wetenschap, doch pas na negentienhonderd is deze wetenschap in staat ons een duidelijk beeld te geven van het zieleleven van het kind. Wat dan bekend wordt kan ons alleen maar van grote dankbaarheid vervullen en het ligt voor de hand dat de opvoeder, niet in de laatste plaats de beroepsofvoeder, van meet af aan heeft open gestaan voor hetgeen van die zijde op hem afkwam. Paedagogen als Montessori, Decroly, Dewey en die na hen gekomen zijn hebben nauwe relaties onderhouden met de wereld van de psychologie.

Voor twee onderwerpen, waarover de psychologie bijzonder waardevolle opmerkingen heeft gemaakt, wil ik in het kort uw aandacht vragen.

Daar is in de eerste plaats de eis van integrale doorleving van iedere leeftijdsfase. Het kind in de Piet-de-smeerpoets-periode moet zich in zijn smeerpoetspraktijken voldoende kunnen uitleven, niet omdat dit zo leuk is voor zijn moeder, maar uit een oogpunt van psychische gezondheid. Het verzet van de puber tegen zijn ouders is geen puur negativisme, maar een bewijs van doorbraak van het besef dat hij straks in het leven zal komen te staan zonder de voortdurende aanwezigheid van zijn ouders en de vaak onbewuste werking van het inzicht dat hij zich langzamerhand op de nieuwe situatie dient voor te bereiden. Met dit voorbeeld ben ik tevens gekomen aan een tweede gedachte, waarmee de psychologie ons heeft geconfronteerd, nl. het recht van het kind, eigenlijk de plicht van ieder mens, om zichzelf te zijn. Na-apers en napraters brengen de wereld niet verder, wel persoonlijkheden, dat zijn mensen, die tot een eigen oordeel zijn gekomen. Het kind, zegt de psycholoog dan, mag niet worden opgevoed naar het model van de opvoeder: het moet zelf zijn weg in het leven leren vaststellen. Het is buiten kijf, dat de psychologie in betrekkelijk korte tijd belangrijk werk heeft verricht, ja zelfs ingrijpende veranderingen in het kinderleven tot stand heeft weten te brengen. Hebben wij in het algemeen geen medelijden met het hier en daar nog voorkomende maar duidelijk verdwijnende fenomeen, dat op zondag alleen maar braaf naast vader en moeder mag wandelen en dat vooral niet vrij op straat mag spelen, omdat dan de onkinderlijke kleding vuil zou kunnen worden? Psychische gezondheid is een begrip geworden, waaraan we niet meer voorbij kunnen gaan.

Maar, nu moeten we weer niet al te psychologisch worden en de andere aspecten van de opvoeding uit het oog gaan verliezen. In ieder geval mag de psycholoog niet de plaats van de opvoeder gaan innemen, zeker niet ten aanzien van het normale kind. Opvoeden is moeilijk en vermoeiend. Het is wellicht een van de zwaarste taken, die de mens zichzelf stelt. Maar het is een noodzakelijke, zinvolle en een uitvoerbare taak. Het wil mij nog steeds voorkomen dat iedere normale volwassene zichzelf voldoende inzicht kan verschaffen met betrekking tot de lichamelijke, sociale en psychische eisen der opvoeding, om zonder specialistische hulp zijn kind te helpen op weg naar volwassenheid. De daarvoor benodigde kennis kan iedere vader en moeder zich met een beetje inspanning op het ogenblik eigen maken.

Ik geloof bovendien, dat iedere vader en moeder bij enig nadenken zal moeten beamen, dat het in het leven niet alleen gaat om lichamelijke en psychische gezondheid of een goed betaalde betrekking, maar dat wij aan ons mens-zijn verplicht zijn in ons de krachten tot ontwikkeling te brengen waardoor we ons te weer kunnen stellen tegen de altijd dreigende chaos. Wie dit bekend ten aanzien van het eigen leven zal als opvoeder zijn kind erop kunnen voorbereiden, dat straks geestelijke en morele beslissingen zullen worden gevraagd. Daarmede zijn we op het terrein van de levensovertuiging en op dat terrein kan de psychologie als wetenschap niet het laatste en beslissende woord hebben.

De psychologie heeft ons inzicht verschaft in de eigen aard van het kind in zijn verschillende leeftijdsfasen en voor de kinderen het recht opgeëist om te zijn zoals zij zijn. De taak van de opvoeder reikt verder. De momentele situatie van een kind is voor hem niet zonder betekenis; integendeel. Zijn streven is er echter niet alleen op gericht het kind ook werkelijk kind te laten zijn, maar om hem te leiden naar een verder verwijderd doel, dat wij mogen noemen de lichamelijke, psychische, sociale, doch bovenal geestelijke volwassenheid. Pas wanneer de mens geestelijk voldoende tot ontwikkeling is gekomen zal hij zich teweerkunnen stellen tegen de vernietigende krachten, die tot chaos leiden.

Zo zal de opvoeder niet nalaten het kind erop te wijzen, dat vrijheid nimmer ongebondenheid kan betekenen en dat pure zelfstandigheid leidt tot a-sociaal individualisme. Het is de taak van de opvoeder en van hem in de eerste plaats, zo niet alleen het kind besef bij te brengen van verantwoordelijkheid ten aanzien van eigen leven en het leven van de ander.

Wie deze taak uit handen geeft verspeelt het recht zich opvoeder te noemen.

P. A. POLS.

### **lezingen voor de radio**

zo. 20 aug. VARA 9.45 uur: D. d'Angremont: „Tussen hoop en vrees”.

zo. 27 aug. VARA 9.45 uur: Dr. G. W. Huygens: „Mensen die doen alsof”.

## ZOMERHUIS

Het zou mij niet verwonderen, als wetenschappelijk zou worden vastgesteld, dat wij met onze waardering van de natuur weer op het peil van 1761 waren aangeland. Net als de mensen met de staartpruikjes krijgen de mensen met de rattekoppen af en toe genoeg van de gemakken des modernen levens. Er zijn slechts graduele verschillen. Twee eeuwen geleden trachtte men in een opgesierde natuur de zorgen van de actiëhandel en de verwekelijkende invloed van karos, sneltrekschuit en snuitlamp te ontlopen in een bochtig dal, waar men welwillende herderinnetjes hoopte aan te treffen. Thans ontvluchten werkgevers en werknemers de verwarrende problemen van in-, uit- en doorvoer, de integratie van de Zes en de Zeven, de torenflats en de benzinemotoren in overvolle campings. Een ander punt van overeenkomst is, dat men het vroeger evenmin als tegenwoordig echt meent. Men wil wel naar de natuur, maar die moet dan niet al te natuurlijk zijn. Er moet een ruime mate van comfort gevonden worden. En men begaf en begeeft zich naar het gedroomde paradijs met sneltrekschuit, karos, automobiël of snelbrommer.

Zo kan het gebeuren, dat de kampeerplaatsen op de meest aantrekkelijke plaatsen geheel zijn uitverkocht. Als men daar een kijkje neemt, zal men zien, dat de kampeerders hele huizen hebben meegebracht met woon- en slaapvertrekken en overdekte voorportalen waar zij de maaltijd gebruiken, die bereid is op het gas, dat zij in stalen cilindrs hebben aangevoerd. Des avonds zijn hun vertrekken electrisch verlicht en transistors en platenspelers geven lustige deuntjes ten beste. Tenslotte begeeft men zich op opblaasbedden of in donzen zakken te ruste tot de volgende ochtend een radiohaan uit een belendende tent de nieuwe dag aankondigt. Dan gaat men zich wassen, ach, niet aan de beek of in de klare bron, maar bij de sanitaire installaties, die bij elke enigszins toegeruste kampeerplaats aanwezig zijn. Stromend warm en koud water behoort al niet meer tot de uitzonderingen.

Een mijner vrienden, die de leeftijd van het kamperen te boven is, ondanks de geboden gemakken, heeft het nog wat verderop gezocht. Hij heeft zich een zomerhuisje aangeschaft. Midden in een groot bos heeft hij een huisje doen bouwen, dat hem de illusie moet geven ver van het gewoel en van de dagelijkse zorgen lichaam en geest met nieuwe krachten op te laden.

Nu is hij niet alleen in dat bos. Zijn midelen reiken tot het aanschaffen van een zomerhuisje, niet tot het kopen van een heel woud. Hij heeft zich dus ingekocht in een bungalow-onderneming, hetgeen verscheidene voordelen biedt. Hij heeft in zijn beknpte buitenwoning bijvoorbeeld een voortreffelijke badgelegenheid en allerwege is

electrisch licht net als thuis. In de keuken (met geyser, gas en een goede waterafvoer) geeft de kraan zoveel water als hij wenst. Er is voor zes personen royaal gelegenheid om te slapen en desnoods om te woelen.

Deze praktische woning is aan alle zijden omgeven door sparren, dennen, lijsterbessen en eikebomen. Maar deze sparren, dennen, lijsterbessen en eikebomen beschaduen in de verre omtrek andere zomerhuisjes, die Tommy, De Spreeuw, Jancolitira, Zonnehoekje, Us Hiem en 't Hoekske heten. Men kan er op rekenen, dat in woninkjes als Tiralicójan menigten kinderen verblijven, die balspelen beoefenen en luide hun vreugde uiten.

Nu zijn onze vrienden geen mensenhaters en als er eens een bal door hun ruiten vliegt, worden zij daar niet boos om, vooral, omdat mensen, die een zomerhuisje kunnen bekostigen en zeven kinderen hebben, wel zo verstandig zijn een behoorlijke W.A.-verzekering te sluiten.

Toch stellen zij wel enige prijs op rust en afzondering bij het doorlezen van hun stukken en rapporten en daarom planten zij steeds meer geboomte rondom hun huisje, zodat zij tenslotte net als Robinson op zijn eiland zich enigermate tegen de wilden kunnen beschermen.

Ik sprak zoëven van de stukken en rapporten, die zij doornemen. Zij zijn voor onze vrienden een essentieel deel van het buitenleven. Dank zij de vlijt, waarmee zij nu al een mensenleven besteed hebben aan het lezen van het onleesbare, waren zij in staat een brokje natuur te kopen. Maar indien zij zouden ophouden met lezen, streepjes zetten en zelf nota's samenstellen, zouden de bronnen, waaruit hun middelen nu zo zoetjes opborrelen, spoedig opgedroogd zijn. Zo kunnen zij zich door hun vlijt een boshut aanschaffen, waarvan zij door diezelfde vlijt niet het rechte genot hebben. Omgekeerd kan men zeggen, dat de luiaard die de gave heeft al het schoons onverkort te genieten, nooit aan het kopen van een boshut toekomt.

Nu is dat wat mij betreft ook niet nodig. Want de luiaard, die zijn vrienden met zorg kiest, kan wel in hun huisje terecht. Wij gaan er af en toe eens heen. Dan liggen wij in een luie stoel bij een bakje koffie een sigaartje te roken en weren nu en dan een bal van Tirijancoli af. En verder doen we niks.

En als wij laat in de avond weer teruggaan door het stikdonkere bos en daarbij tegen stammen oplopen en in plassen stappen, dan weten wij, wat wij missen, doordat wij onze gaven onvoldoende ontgonnen hebben. Maar wij weten ook, dat enige straatverlichting in de wildernis wel van pas zou komen.

H. H.

Luistert U ook elke 1e dinsdag van de maand naar onze uitzending via de A.V.R.O.-microfoon?

Zie voor de juiste tijd ons overzicht van de komende lezingen.